

Nr 43

Utlåtande i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande i ett sammanhang olika motioner angående den ekonomiska politiken. Dessa motioner är

dels de likalydande motionerna I: 662 av herr Holmberg m. fl. och II: 831 av herr Bohman m. fl., vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla att Kungl. Maj:t måtte i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område som är ägnade att förbättra näringslivets arbetsvillkor och trygga sysselsättningen samt därvid särskilt taga hänsyn till

1. behovet av en effektiv planering av hela den offentliga sektorn i fråga om storlek och expansionstakt;

2. behovet av att åstadkomma en rationellare administration och effektiv bedömning av arbetsprestationen inom statliga och kommunala myndigheter;

3. behovet av att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder;

4. framförda förslag om att den ekonomiska politiken och statsbudgetens inkomst- och utgiftsramar redovisas i översiktliga treårsplaner;

dels de likalydande motionerna I: 656 av herrar Bengtson och Dahlén och II: 836 av herrar Hedlund och Wedén, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall

1. uttala att den ekonomiska politiken bör omläggas så att den bättre än hittills beaktar de i motionerna framförda synpunkterna och förslagen i avsikt att trygga sysselsättningen, motverka pris- och kostnadsstegringar samt främja produktionens tillväxt;

2. särskilt framhålla att genom stabiliseringskonferenser, där arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis deltar, förutsättningar bör skapas för en frivillig samordning av arbetsavtal, prispolitik och ett lämpligt tillrättaliggande av den offentliga ekonomiska politiken med ökad ekonomisk stabilitet som följd;

3. anhålla att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med uppgift att diskutera och förbereda en effektiv stabiliseringspolitik;

4. hemställa om utgivning av ett värdefast statligt obligationslån med

inriktning särskilt på att uppmuntra och trygga den stora allmänhetens sparande, varvid förutsättes att genom detta lån kunna erfarenheter senare tillgodogöras för att möjliggöra värdefasta försäkringar och skapa ökad trygghet för spararna mot inflationsförluster;

5. hemställa att en parlamentarisk utredning tillsättes för en översyn av statens utgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar; samt

6. hemställa att under medverkan av ekonomisk expertis en utredning sker för belysning av olika finanspolitiska åtgärders verkningar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning.

Motionerna

Den förda ekonomiska politiken utsätts i motionerna för en kritisk granskning. Avsikten är i båda fallen att presentera ett samlat program för en ändrad utformning av den ekonomiska politiken; motionerna kan sålunda sägas i viss mån ha fått karaktären av alternativ till finansplanen. En rad förslag framläggs i syfte att motverka prisstegringar, trygga sysselsättningen och främja en snabb ekonomisk tillväxt. Många av de berörda frågorna behandlas mera utförligt i andra motioner, delvis föranledda av olika propositioner och i regel av beskaffenhet att komma under statsutskottets eller bevillningsutskottets beredning.

I inledningen till motionerna I: 662 och II: 831 anges punktvis olika negativa verkningar som motionärerna anser ha följt av den förda ekonomiska politiken. Hit hör försämrad internationell konkurrensförmåga, bristande balans i de utrikes betalningarna, omfattande arbetslöshet, låg tillväxttakt i ekonomin och stagnerad investeringsverksamhet inom näringslivet. I fråga om stabiliseringspolitikens medel kritiseras att restriktiviteten koncentrerats till penningpolitiken, medan en expansiv finanspolitik förts. En analys av konjunkturläget leder till slutsatsen att finansplanens konjunkturbedömning kännetecknas av överdriven optimism. Vid en granskning av utrikeshandelns utveckling påtalas att exporten stagnerat under andra halvåret 1967. En låg tillväxttakt hos industriproduktionen sätts i samband bl. a. med att industriinvesteringarna internationellt sett ligger »på en måttlig nivå». Vad gäller arbetsmarknadspolitik betraktas de rådande sysselsättningssvårigheterna som temporära; på längre sikt är, framhålls det, förmodligen bristen på arbetskraft det allvarligaste hindret för en snabb expansion. Vidare betonas att det aktuella sysselsättningsläget medför särskilda svårigheter för kvinnorna, ungdomen samt den äldre och den handikappade arbetskraften. En »arbetskraftsbudget» som pendang till nationalbudgeten efterlyses. Ett betydande intresse ägnas — såsom också framgår av hemställan i motionerna — åt den offentliga sektorns expansion, vilken utpekas som en av de väsentligaste orsakerna till förekommande balansrubbningsar i ekonomin. För kreditmarknadens del re-

kommenderas ett system med ökad konkurrens. Kritik riktas mot nu förekommande prioritering av vissa kreditändamål och sektorisering som förhindrar en marknadsmässig fördelning av investeringsresurserna. Åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet föreslås. I en sammanfattning anges ett program för att på kort sikt stimulera aktiviteten i näringslivet. Detta program omfattar reformer på beskattningens och arbetsmarknadspolitikens områden. Såsom motsvarande riktlinjer för ett längre tidsperspektiv framförs en mångfald skilda reformönskemål. Avslutningsvis genomgås närmare högerpartiets skatteprogram och dess i ett preliminärt budgetalternativ framlagda förslag till besparingar och inkomstförstärkning.

I motionerna I: 656 och II: 836 tas först inflationsproblemet upp, varvid olika olägenheter till följd av den snabba nominella levnadskostnadsstegringen anges. Inflationen betecknas också som en huvudorsak till arbetslöshetens ökning och till den ogynnsamma produktionsutvecklingen. Regeringen kritiseras för en politik som lett till ojämnt utnyttjande av produktionskapaciteten, bl. a. inom byggnadsverksamheten, för bristande anpassning av budgetpolitiken till konjunkturutvecklingen, för bristfällig planering av reformarbetet och dess anpassning till de ekonomiska resurserna, för ryckighet i finanspolitiken och bostadspolitik, för försummelse av kapitalförsörjningsproblem och för bristande förståelse för behovet att reformera skattesystemet. De i finansplanen föreslagna åtgärderna för att uppnå en ekonomisk expansion betraktas som otillräckliga. Olika tänkbara insatser för att skapa ytterligare arbetstillfällen diskuteras, varvid behovet av en mera kraftfull sysselsättningsskapande politik understryks. För att på längre sikt få till stånd en snabb ekonomisk utveckling rekommenderas förbättrad samhällsekonomisk planering, effektivare konkurrens inom näringslivet, avveckling av hyresregleringen och stimulans av det enskilda sparandet. Ett i andra motioner framlagt förslag till skattereform kommenteras. I motiveringen till de framförda yrkandena beträffande stabiliseringskonferenser och ett ekonomisk-politiskt råd betonas bl. a. att parterna på arbetsmarknaden bör ha full frihet att träffa avtal utan tvång från statens sida. Diskussion i de angivna formerna skulle, menar motionärerna, minska risken för att statliga ingrepp behöver vidtas. Avslutningsvis ges i punktform en översikt över några av de i motionerna behandlade reformkraven. Vissa av punkterna korresponderar med hemställan i dessa motioner, medan andra gäller krav som centerpartiet och folkpartiet utvecklar i särskilda motioner om planering och finanspolitik.

Uppgifter rörande vissa i motionerna behandlade frågor

I sina utlåtanden vid 1966 och 1967 års riksdagar över motioner med i flera avseenden samma innebörd som de nu förevarande har utskottet läm-

nat vissa uppgifter rörande frågor som nu åter aktualiserats. I sitt utlåtande 1967: 32 lämnade utskottet en kortfattad beskrivning av den statliga långtidsbudgetens innebörd. Detta ämne har utskottet dessutom i år behandlat i sitt utlåtande nr 29. I utlåtandet 1967: 32 sammanfattade utskottet vidare några av de resultat som den då nyligen avslutade programbudgetutredningen nått. I sitt utlåtande 1966: 25 gav utskottet en relativt ingående redogörelse för det ekonomiska planeringsrådet och vissa andra samrådsformer på det ekonomisk-politiska fältet och uppehöll sig därvid också vid organisationen av ekonomisk-sociala råd i vissa andra länder. Bland de frågor som tagits upp i nu förevarande motioner och som utskottet tidigare sökt belysa med ytterligare uppgifter kan vidare nämnas frågorna om utgivande av värdefasta statliga obligationslån samt om utredning av finanspolitikens verkningar. Även härvidlag lämnades redogörelser i 1966 års utlåtande. Frågan om beräkningen av avgifter till statsverket för tjänster till allmänheten har behandlats bl. a. i utskottets utlåtande 1966 nr 50. Utskottet får här hänvisa till de nämnda redogörelserna. Därutöver lämnar utskottet i det följande kompletterande upplysningar på ett par punkter.

Programbudgetering

Arbetet på att införa effektivare budgeterings- och redovisningsprinciper inom statsverksamheten har fortsatt, och avsikten är att försöksvis tillämpa programbudgetering med kostnadsredovisning på ett 20-tal statliga verksamhetsområden. Som exempel på de områden försöksverksamheten omfattar kan nämnas kriminalvård, utvecklingsbistånd, vägväsende, statligt civilt byggande, stora delar av högre utbildning och forskning, patent- och registreringsverksamhet, ekonomisk försvarsberedskap samt arbetsmarknadspolitik. Det åligger berörda myndigheter att vidta erforderliga åtgärder för övergång till programbudgeteringssystemet med utgångspunkt i programbudgetutredningens förslag (SOU 1967: 11—13) och efter anvisningar från för ändamålet särskilt tillsatta s. k. ledningsgrupper samt riksrevisionsverket och statskontoret. Avsikten är att berörda myndigheter före den 1 september 1968 skall till vederbörande fackdepartement och finansdepartementet lämna preliminära förslag som visar hur principerna för programbudgetering och kostnadsredovisning kan tillämpas inom verksamhetsområdet. Man syftar till att de petita som skall inlämnas före den 1 september 1969 avseende budgetåret 1970/71 skall utformas i programbudgettermer. För vissa myndigheter avses försöksverksamheten bli genomförd redan fr. o. m. budgetåret 1969/70. En omfattande utbildningsverksamhet har satts i gång i riksrevisionsverkets regi i syfte att ge erforderlig undervisning åt berörd personal hos departement och myndigheter. Arbetet tar i första hand sikte på en förutsättningslös prövning av målsättningen för myndigheternas verksamhet, preliminär programindelning samt analys av kostnader och prestationer inom programmen.

Besparingsutredning

En utredning med uppdrag att allmänt undersöka förutsättningarna för besparingar inom statsverksamheten förekom senaste gången i slutet av 1950-talet. Denna utredning, 1958 års besparingsutredning, avlämnade sitt betänkande 1959 (SOU 1959: 28). Dess kalkyler tydde på en betydande försämring av det statsfinansiella läget under de första åren på 1960-talet. Det konstaterades att utgiftsutvecklingen i mycket hög grad betingades av utvecklingen av några få, stora utgiftsposter. Om några nämnvärda resultat av besparingssträvandena skulle uppnås, måste i första hand dessa poster angripas. De utgiftsområden eller anslag utredningen ägnade störst intresse var försvaret, barnbidragen, bostadspolitiken, sjukförsäkringen, folkpensionerna, vägväsendet, driftbidraget till SJ, skatteersättningarna till kommunerna och jordbruksprisregleringen. Eftersom utredningen hade att arbeta skyndsamt gjordes granskningen på andra utgiftsområden något mera summarisk. Vidare valde utredningen att avge ett enhälligt betänkande, d. v. s. endast sådana förslag till besparingar varom enighet kunnat nås inom utredningen framlades i betänkandet. Dessa omständigheter gjorde att de föreslagna besparingarna blev av relativt begränsad storleksordning. Förslagen innebar vid fullt genomslag en besparing av totalt 330 milj. kr. per budgetår, varav 300 milj. kr. hänförde sig till bostadspolitiken, driftbidraget till SJ och skatteersättningarna till kommuner. För det närmast framförliggande budgetåret (1960/61) innebar förslagen en besparing på 120 milj. kr. eller ca 0,8 procent av driftbudgetens utgifter enligt riksstaten för detta budgetår.

Utredningen uttalade sig för en bättre korrespondens mellan nationalinkomstens ökning och statsutgifternas utveckling. Den krävde också en »väsentligt skärpt restriktivitet från statsmakternas sida i fråga om nya kostnadskrävande reformer». Vidare underströks angelägenheten av en fastare budgetplanering med femåriga rullande långtidsbudgeter samt en intensifierad rationaliseringsverksamhet inom statsförvaltningen.

Utredningens förslag genomfördes delvis. Till den del som de endast skulle ha inneburit en överflyttning från en skatteform till en annan utan någon reell besparing för det allmänna godtogs de emellertid icke av regeringen (jfr prop. 1960: 1, bil. 1, s. 13). Sålunda accepterades icke en minskning av skatteersättningen till kommunerna och icke heller en nedskärning av anslaget till sjukförsäkringen, som skulle ha medfört en höjning av sjukförsäkringsavgifterna.

Utskottet

Under en följd av år har utskottet i ett sammanhang till behandling tagit upp olika motioner med förslag om utredningar och institutionella anordningar i stabiliseringspolitiskt syfte. I år föreligger på detta ämnesområde de två motionsparen I: 656 och II: 836 samt I: 662 och II: 831. Flertalet av de frågor som berörs i dessa motioner har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet så sent som föregående år.

Gemensamt för motionerna är det stora intresse som fästs vid statsutgifternas utveckling. I motionerna I: 656 och II: 836 uttalas bl. a. att den statliga budgetplaneringen bör göras fastare och utbyggas med ett längre perspektiv framåt. I motionerna I: 662 och II: 831 understryks behovet av en effektiv planering av hela den offentliga sektorn i fråga om storlek och expansionstakt samt framförs förslag om att den ekonomiska politiken och statsbudgetens inkomst- och utgiftsramar skall redovisas i översiktliga treårsplaner.

I väsentliga avseenden kan utskottet instämma i motionärernas önskemål om en långsiktig planering av den offentliga sektorn. Som utskottet redan förra året påpekade (utl. nr 32) har också väsentliga insatser i detta syfte gjorts under senare år genom att personella och andra resurser ställts till myndigheternas förfogande och metoderna för långsiktplaneringen kontinuerligt utvecklats. Omfattande insatser har även gjorts på det regionala planet, bl. a. i syfte att förbättra förutsättningarna för den långsiktiga kommunala planeringen. Utskottet delar därför inte motionärernas uppfattning att ett särskilt initiativ i frågan från riksdagens sida skulle vara påkallat. Inte heller när det gäller förslaget om översiktliga treårsplaner för den ekonomiska politiken och statsbudgetens inkomst- och utgiftsramar har utskottet blivit övertygat av motionärernas argumentation. Kravet att finanspolitiken skall vara så rörlig att erforderligt utrymme för stabiliseringspolitiska åtgärder alltid är tillgängligt gör det enligt utskottets mening svårt att ikläda sig så långtgående bindningar som motionärernas förslag implicerar. Det torde för närvarande inte vara möjligt att redovisa den statliga inkomst- och utgiftsutvecklingen i annan form än som sker i de årligen redovisade långtidsbudgeterna.

I motionerna I: 656 och II: 836 föreslås att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att göra en översyn av statens utgifter i syfte att främja »kostnadsbesparingar». Som utskottet erinrat om i den redogörelse som lämnats ovan gjordes i slutet på 1950-talet en utredning av den av motionärerna åsyftade typen. De förslag som denna utredning kunde enas om blev mycket begränsade och innebar till betydande del endast en övervärtning av kostnader från staten till andra subjekt. En ny utredning skulle med stor sannolikhet leda till ungefär samma resultat. Härtill kommer att statens egen verksamhet i syfte att begränsa kostnaderna inom den statliga

sektorn i hög grad intensifierats under senare år. Det torde vara tillräckligt att erinra om den av riksrevisionsverket bedrivna förvaltningsrevisionen, statskontorets rationaliseringsverksamhet samt, som utskottet återkommer till i det följande, förberedelserna för en övergång till programbudgetering inom betydande delar av statsverksamheten. Av stor vikt i sammanhanget är vidare de direktiv för myndigheternas petitaarbete som numera utfärdas årligen. Som påpekades av den senaste besparingsutredningen kan några större reduktioner av statsutgifterna uppnås endast om man angriper ett begränsat antal stora utgiftsposter. Att någon lösning av dessa frågor skulle kunna nås genom en parlamentarisk utredning finner utskottet mindre sannolikt. Utskottet vill i stället peka på de möjligheter de politiska partierna har att genom motioner eller på annat sätt framlägga besparingsförslag.

Vidare föreslås i motionerna *I: 662* och *II: 831* åtgärder för att åstadkomma en rationellare administration och en effektiv bedömning av arbetsprestationen inom statliga och kommunala myndigheter. Vad gäller denna fråga vill utskottet, såsom nyss förutskickats, erinra om den verksamhet som nu inlett i syfte att förbereda en övergång till programbudgetering inom väsentliga delar av den statliga sektorn, bl. a. försvaret, stora delar av högre utbildning och forskning, utvecklingsbistånd och ekonomisk försvarsberedskap. Enligt vad utskottet inhämtat har verksamheten igångsatts i snabb takt. Utskottet har inte funnit några skäl tala för att hithörande problem skulle kunna föras närmare en lösning genom något initiativ från riksdagens sida.

Ett ytterligare förslag berörande statens inkomster och utgifter är den i motionerna *I: 656* och *II: 836* framförda tanken på en utredning under medverkan av ekonomisk expertis i syfte att belysa olika finanspolitiska åtgärders verkningar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning. Vid sin behandling av ett liknande förslag vid 1966 års riksdag (utl. nr 25) uttalade utskottet att befintligt utredningsmaterial och pågående utredningsarbete vore helt till fyllest för att tjäna som grundval för den ekonomiska politiken. Utskottet anförde vidare bl. a. att det inte kunde finna att stabiliseringspolitikens effektivitet skulle ökas genom ytterligare allmänna utredningar och avstyrkte därför yrkandet. Utskottet intar alltså samma ståndpunkt i ämnet.

I motionerna *I: 656* och *II: 836* framförs, utöver i det föregående berörda förslag angående statens inkomster och utgifter, vissa andra förslag i stabiliseringspolitiskt syfte, vilka samtliga har framförts tidigare år och då avslagits av riksdagen. Som exempel kan nämnas upprättande av en nationalbudget rörande tillgång och efterfrågan på arbetskraft, utgivande av värdefasta statliga obligationslån, anordnade av stabiliseringskonferenser samt inrättande av ett ekonomisk-socialt råd.

Tanken på ett uttalande från riksdagens sida om att en översiktlig nationalbudget bör uppgöras som innefattar en bedömning av framtida till-

gång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft avvisades av utskottet år 1966 (utl. nr 25). Utskottet motiverade sitt ställningstagande med att de svårbemästrade principiella och praktiska problem som förslaget aktualiserade ägnades intresse inom vissa myndigheter och att de ingick som ett led i långtidsplaneringen i departementen. Utskottet ansåg att frågan redan beaktades i erforderlig utsträckning. Den anförda motiveringen för avstyrkande synes alltså bärande.

Då utskottet föregående år (utl. nr 32) behandlade förslaget om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utgivning av ett värdefast statligt obligationslån påpekade utskottet, att frågor om utgivande av statliga lån av olika typer inte avgörs av Kungl. Maj:t utan av fullmäktige i riksgäldskontoret, ett av riksdagens egna verk. I motionerna I: 656 och II: 836 påyrkas nu likväl på nytt en skrivelse till Kungl. Maj:t med samma innebörd som föregående år. Ett tillstyrkande av förslaget är av formella skäl inte möjligt, och utskottet finner inte att några motiv förebragts för något annat initiativ från riksdagens sida.

Frågor om samråd i olika former i syfte att skapa gynnsamma betingelser för stabiliseringspolitiska åtgärder har behandlats av utskottet under en följd av år. Förslagen har gått ut på att ett ekonomisk-socialt råd skulle inrättas med uppgift bl. a. att förbereda vad som tidigare kallats rundabordskonferenser och som nu i motionerna benämnes stabiliseringskonferenser. I dessa skulle deltaga företrädare för arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis. Förutsättningar skulle härigenom skapas för en frivillig samordning av arbetsavtal och prispolitik samt ett lämpligt tillrättaläggande av den offentliga ekonomiska politiken med ökad ekonomisk stabilitet som följd. Det hade enligt utskottets mening varit värdefullt om motionärerna, när de nu ånyo framlagt dessa år efter år återkommande förslag, hade gjort ett försök att bemöta den kritik som framförts mot förslagen. Vad först angår anordnande av stabiliseringskonferenser har bl. a. anförts att innebörden av de föreslagna överläggningarna inte gärna kan bli annan än att statsmakterna mer eller mindre bestämt fastställer utrymmet för lönestegringar. Det har också påpekats att tillfällen till samråd om den ekonomiska politiken redan finns i rikt mått. De politiska partierna har vid flera tillfällen varje år möjlighet att i riksdagen framföra synpunkter på hur den ekonomiska politiken bör utformas. I anslutning härtill har påpekats att riksdagens ställning som debatterande och beslutande organ skulle förringas om frågor av allmän räckvidd skulle lämnas till avgörande i praktiken — om än ej formellt — utanför riksdagen. Hur en överflyttning av den ekonomiska debatt som äger rum i riksdagen till ett annat forum skulle kunna utjämna de åsiktsskillnader som finns har motionärerna inte belyst.

Liknande synpunkter kan anföras på förslaget om ett ekonomisk-socialt råd. Sådana råd har inrättats i andra länder och deras ställning, samman-

sättning, uppgifter och arbetssätt är, som utskottet senast framhöll 1967 (utl. nr 32), starkt växlande. Liksom tidigare år har motionärerna avstått från att presentera några uppslag till hur hithörande frågor bör lösas och begränsat sig till att utan närmare argumentation kräva en utredning. Utskottet uttalade föregående år att ett förslag som framlades i sådan form knappast kunde uppfattas som ett realistiskt försök att skapa institutionellt underlag för strävandena att åstadkomma samhällsekonomisk stabilitet. Detta uttalande äger enligt utskottets mening alltjämt sin fulla giltighet.

I anslutning till de ovan behandlade förslagen om rationalisering och prestationsbedömning föreslås i motionerna I: 662 och II: 831 också avgiftsfinansiering av vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder. Denna fråga har behandlats av utskottet vid flera tidigare tillfällen, bl. a. i ett särskilt utlåtande (nr 50) vid 1966 års riksdag. Efter att sammanfattningsvis ha erinrat om den uppmärksamhet som ägnats frågan i olika sammanhang uttalade utskottet då som sin mening att några ytterligare initiativ i ämnet från riksdagens sida inte kunde anses motiverade. Denna uppfattning synes alltjämt giltig.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen avslår motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de icke avser inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, samt motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de icke avser avgiftsfinansiering av offentliga tjänster;

B. att riksdagen avslår motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de avser inrättande av ett ekonomisk-socialt råd;

C. att riksdagen avslår motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de avser avgiftsfinansiering av offentliga tjänster.

Stockholm den 7 maj 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Hilding (fp), Enarsson (h), Larfors (s)*, Lundberg (h)*, fru Lundblad (s) och herr Wikberg (cp)*;

från andra kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s)*, herrar Hagnell (s), Berglund (fp), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Löfgren (fp) och Gustavsson i Ängelholm (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

1. beträffande utskottets hemställan under A.

av herrar *Hilding* (fp), *Enarsson* (h), *Lundberg* (h), *Wikberg* (cp), *Regnell* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 6 med orden »Under en följd» och slutar på s. 8 med orden »motionärerna inte belyst» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Under en följd av år har utskottet i ett sammanhang till behandling tagit upp olika motioner med förslag om utredningar och institutionella anordningar i stabiliseringspolitiskt syfte. I år föreligger på detta område de två motionsparen I: 656 och II: 836 samt I: 662 och II: 831.

Gemensamt för motionerna är det stora intresse som fästs vid statsutgifternas utveckling. I motionerna I: 656 och II: 836 yrkas bl. a. att den statliga budgetplaneringen bör göras fastare och utbyggas med ett längre perspektiv framåt. Behovet av en effektiv planering av hela den offentliga sektorn i fråga om storlek och expansionstakt understryks i motionerna I: 662 och II: 831, där bl. a. förslag framläggs om att den ekonomiska politiken och statsbudgetens inkomst- och utgiftsramar skall redovisas i översiktliga treårsplaner.

Utskottet har i sitt utlåtande 1968:29 behandlat krav på en förbättrad ekonomisk planering och därvid uttalat att det vore värdefullt om långtidsbudgeten kunde utvecklas i riktning mot en flerårig rambudget, där huvudragen av budgetutvecklingen anges och där också en angelägenhetsgradering av större politiska reformer görs. Eftersom det med hänsyn till konjunkturvariationer kan vara svårt att mera precist ange när planerade reformer kan genomföras finner utskottet motionärernas tanke på en angelägenhetsgradering av planerade större reformer värd att prövas. En utveckling av långtidsbudgeten i riktning mot en flerårig rambudget skulle inte bara vara ett värdefullt inslag i den ekonomiska planeringen utan också, som motionärerna framhåller, utifrån demokratiska synpunkter tjäna ett väsentligt syfte.

I motionerna I: 656 och II: 836 föreslås att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att göra en översyn av statsutgifterna. Som utskottet erinrat om i den redogörelse som lämnats ovan gjordes i slutet på 1950-talet en utredning av den typ som motionärerna åsyftar. Inom denna utredning kunde enighet mellan representanter för de olika politiska partierna uppnås på en rad punkter omfattande inte oväsentliga belopp. Att utredningens förslag sedermera endast delvis kom att genomföras förringar enligt utskottets mening inte värdet av utredningsarbetet. Härtill kommer, som framhålls i utredningen, att arbetet hade fått bedrivas med stor skyndsamhet och att väsentliga statliga utgiftsområden därför hade kunnat granskas en-

dast översiktligt. Möjligheterna att vid en ny utredning närmare penetrera statsbudgeten i hela dess omfång blir givetvis större om utredningsarbetet bedrivs i något mindre forcerad takt. Utskottet har funnit motionärernas förslag väl förtjänt av att realiseras och tillstyrker följaktligen att en parlamentarisk utredning tillsätts för en förnyad översyn av statsutgifterna.

Ett ytterligare förslag berörande statens inkomster och utgifter är den i motionerna I: 656 och II: 836 framförda tanken på en utredning under medverkan av ekonomisk expertis i syfte att belysa olika finanspolitiska åtgärders verkningar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning. De utredningar med denna inriktning som tidigare utförts torde numera inte kunna sägas vara helt aktuella. Vissa nya ekonomisk-politiska medel, vilkas verkningar inte genomlysts i de former motionärerna förordar, torde sålunda ha tillkommit samtidigt som näringslivets struktur förändrats. En samlad översyn av hela detta problemkomplex är enligt utskottets bedömning önskvärd.

I motionerna I: 656 och II: 836 framförs, utöver i det föregående berörda förslag angående statens inkomster och utgifter, vissa andra förslag i stabiliseringspolitiskt syfte. Ett sådant förslag är att riksdagen skall uttala sig för att en översiktlig nationalbudget bör uppgöras som innefattar en bedömning av framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft. Utskottet är medvetet om att en god information om tillgång och efterfrågan på arbetskraft är en grundläggande förutsättning för en effektiv arbetsmarknadspolitik och tillstyrker därför motionsyrkandet. Utskottet vill också här erinra om sitt utlåtande 1968: 29, där utskottet uttalat sig för ett intensifierat utredningsarbete för att åstadkomma förbättrade metoder i fråga om den långsiktiga arbetskraftsplaneringen.

Åtgärder i syfte att stimulera det enskilda sparandet är enligt utskottets mening i hög grad påkallade för att minska riskerna för en inflationistisk utveckling. Det i motionerna I: 656 och II: 836 framlagda förslaget om ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning särskilt på småsparare bland allmänheten torde vara väl ägnat att främja detta syfte. Eftersom vissa problem, bl. a. skatterättsliga, kan uppkomma i samband med utgivande av ett sådant lån, är frågan i behov av vidare utredning. Utskottet föreslår därför i anledning av nyssnämnda motioner att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning av hithörande frågor.

Ett viktigt förslag i motionerna I: 656 och II: 836 är slutligen att gynnsamma betingelser för samhällsekonomisk balans bör skapas genom anordnande av stabiliseringskonferenser och inrättande av ett ekonomisk-socialt råd. I stabiliseringskonferenserna skulle delta företrädare för arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer, regering och riksdag samt erforderlig expertis. Konferenser av denna typ skulle enligt utskottets mening vara väl ägnade att skapa ökat förtroende för statsmakternas ekonomiska politik, vilket i sin tur utgör en viktig förutsättning för att stabili-

seringspolitiken skall kunna bedrivas framgångsrikt. Om förtroendet för statsmakternas vilja eller förmåga att åstadkomma samhällsekonisk balans rubbas kan strävanden hos arbetsmarknadens parter att på förhand kompensera sig för väntade prisstegringar lätt uppkomma, strävanden som i och för sig är ägnade att ytterligare påskynda prisstegringarna. Utskottet tvivlar inte på att arbetsmarknadens parter är beredda att axla det ansvar som följer av deras inflytande över samhällsekonin. Regeringen bör enligt utskottets mening ta initiativ till ett samråd mellan alla involverade parter i syfte att ge en allsidigare belysning av den samhällsekoniska utvecklingen och konjunkturpolitikens förutsättningar och därigenom främja stabilitet i samhällsekonin. Det bör understrykas att förslaget inte innebär någon rekommendation om ingrepp i arbetsmarknadsparternas frihet att träffa avtal.»

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 656 och II: 836, såvitt de icke avser inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, samt motionerna I: 662 och II: 831, såvitt de icke avser avgiftsfinansiering av offentliga tjänster, hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder på den ekonomiska politikens område i enlighet med vad utskottet ovan anfört;»

2. beträffande utskottets hemställan under B.

av herrar *Hilding* (fp), *Wikberg* (cp), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 8 med orden »Liknande synpunkter kan» och slutar på s. 9 med orden »sin fulla giltighet» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Det i motionerna I: 656 och II: 836 framlagda förslaget om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd kan utskottet också tillstyrka. Den samtidiga avvägning av olika intressen som ett sådant råd skulle ge tillfälle till borde kunna skapa ökade förutsättningar för en effektiv stabiliseringspolitik.»;

dels att utskottet under B. bort hemställa,

»B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 656 och II: 836 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t anhåller att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med uppgift att diskutera och förbereda en effektiv stabiliseringspolitik;»

3. vid utskottets hemställan under C.

av herrar *Enarsson* (h), *Lundberg* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett

dels att det stycke på s. 9 i utskottets yttrande som börjar med orden

»I anslutning till» och slutar med orden »synes alltjämt giltig» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»I motionerna I: 662 och II: 831 föreslås bl. a. avgiftsfinansiering av vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder. Enligt utskottets mening är en övergång till ökad avgiftsbeläggning en viktig metod att begränsa den offentliga sektorns expansion. En avgiftsfinansiering i större utsträckning skulle också, via prisbildningsmekanismen, ge underlag för en bättre prioritering av de offentliga tjänsterna och sannolikt leda till en från samhällsekonomisk synpunkt bättre resursallokering. En ökad avgiftsbeläggning måste givetvis ske med beaktande av de sociala konsekvenserna av en prishöjning på de offentliga tjänsterna. Utskottet vill för sin del tillstyrka en principiell utredning om grunderna och formerna för en ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»C. att riksdagen med bifall till motionerna I: 662 och II: 831 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning rörande ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»